

2018/2

КВІТЕНЬ - ЧЕРВЕНЬ

ISSN 1563-3713

СОЦІОЛОГІЯ: SOCIOLOGY:

**ТЕОРІЯ,
МЕТОДИ,
МАРКЕТИНГ**

**THEORY,
METHODS,
MARKETING**

ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ

УДК 171:172

СЕРГІЙ ТАРАДАЙКО,

кандидат філософських наук, письменник,
есеїст, Запоріжжя

Власність і перверсія

Анотація

В есеї зроблено спробу показати тему корупції в Україні під кутом зору поняття “власності”. Підкреслюється, що власність є суто західним явищем і виникає воно тоді, коли з’являється, по-перше, вільна людина й, по-друге, механізм її правової захищеності. Та, звісно, цього ніколи не знали в імперії, що походила від князівства Московського й, по суті, від азійської деспотії. Чи не перша риса такого суспільства — це зосередження влади в одних руках. Але, зважаючи на великий розмір імперії, здійснити таку владу не можна без апарату чиновників, і врешті з них утворюється вища й привілейована верства. За відсутності права власності суто природна потреба в тій власності набуває тут окремої, ніби збоченої форми. Бо йдеться про посаду та надані нею можливості, певне місце в ієрархії влади. Відбувається ніби “перверсія”, бо збочення виникає власне тоді, коли природний “вибір об’єкта” (Фройд) ускладнений. І тоді постає “заміна” (Ersatz), уже здебільшого “сурогатна”. Та навіть у спотвореній формі ця потреба насамперед є майновою: здобувши свою посаду, чиновник уже відразу шукатиме власну вигоду. Наголошується, що корупція при цьому, на відміну від європейського розуміння, не здається злочином, адже саме “дохідне місце” постає тут єдиною можливістю хоча б якось облаштуватися. А тому треба визнати, що боротися з явищем, укоріненим у самій будові суспільства, не змінюючи цю будову та вживаючи лише засоби розслідування й покарання, дуже наївно. Це прямо стосується й України, що століттями перебувала в імперії.

Ключові слова: корупція, власність, азійська деспотія, перверсія, посада

© С.Тарадайко, 2018

СЕРГЕЙ ТАРАДАЙКО,

кандидат философских наук, писатель, эссеист, Запорожье

Собственность и перверсия

Аннотация

В эссе предпринята попытка показать тему коррупции в Украине под углом зрения понятия “собственности”. Подчеркивается, что собственность является сузубо западным явлением и возникает тогда, когда появляется, во-первых, свободный человек и, во-вторых, механизм его правовой защищенности. Но, разумеется, этого никогда не знали в империи, происходившей от княжества Московского и, по сути, от азиатской деспотии. Едва ли не первая черта такого общества — сосредоточение власти в одних руках. Однако, учитывая огромные размеры империи, осуществлять подобную власть нельзя без аппарата чиновников, и в итоге из них образуется высший и привилегированный слой. При отсутствии права собственности вполне естественная потребность в такой собственности принимает тут отдельную, как бы извращенную форму. Ведь речь идет о должности и предоставляемых ею возможностях, определенном месте в иерархии власти. Происходит своеобразная “перверсия”, поскольку отклонение возникает собственно тогда, когда естественный “выбор объекта” (Фрейд) затруднен. И тогда появляется “замена” (Ersatz), уже преимущественно “суррогатная”. Но даже в искаженной форме эта потребность, прежде всего, является имущественной: получив свою должность, чиновник сразу же начнет искать собственную выгоду. Подчеркивается, что коррупция при этом, в отличие от европейского понимания, не кажется преступлением, ведь само “доходное место” оказывается здесь единственной возможностью хоть как-то устроиться. А потому следует признать, что бороться с явлением, укоренившимся в самом устройстве общества, не меняя этого устройства и применяя только средства расследования и наказания, весьма наивно. Это прямо касается и Украины, которая веками пребывала в империи.

Ключевые слова: коррупция, собственность, азиатская деспотия, перверсия, должность

SERHII TARADAJKO,

Candidate of Sciences in Philosophy, writer,
essayist, Zaporizhzhia

Property and Perversion

Abstract

The essay attempts to highlight the corruption in Ukraine in terms of 'property' and 'ownership'. It is underlined that property is a purely western phenomenon; it can occur only when there appears, firstly, a free man, and, secondly, the mechanism of his legal protection. This was certainly unknown in the empire stemmed from Moscow Principality, and, in fact, from Asian despotism. The most important feature of such a society is the concentration of power in one person's hands. Considering, however, the great size of the empire, it is impossible to carry out this kind of power without the apparatus of officials. It is the officials who shape the highest and privileged layers of the society. In the absence of valid ownership, the purely natural need for property assumes here a special, as if perverted form. It is about a position or post that can provide certain opportunities and secure a certain place in the hierarchy of power. What occurs here is a kind of 'perversion', because any distortion emerges, in fact, when the natural 'choice of object' (Freud) is complicated. In this case, there comes a 'substitute' (Ersatz), which is, for the most part, by 'surrogate'. But even in a distorted form this need is, primarily, for property: having got his post, an official will immediately seek his own benefit. It is stressed that corruption, in contrast to the European understanding, is not essentially regarded as a crime, because it is just the 'profitable position' that seems to be the only chance to get a proper place in life. Thus, one must admit that to fight a phenomenon so deeply rooted in the very structure of the society without changing this structure and by merely using investigation and punishment is a rather naive way. This is directly related to Ukraine, which for centuries was part of the empire.

Keywords: corruption, ownership, property, Asian despotism, perversion, position

Отже, відбувається ніби своєрідна заміна.

З.Фройд. Вступ до психоаналізу

Ми постійно чуємо слово “корупція” та заклики до рішучої боротьби. Ця біда виглядає такою начебто зрозумілою, що спосіб її подолання здається

дуже простим (аби вистачило бажання). Та, незважаючи на великі зусилля, треба визнати, що нічого не змінюється. Й може постати сумнів: а чи справді ми розуміємо природу тої корупції?

Найперше треба сказати про стосунок її до влади, враховуючи, утім, що будова нашої влади доволі штучна і суперечлива, бо цілком європейські, здавалося б, “інституції” накладаються на традиції перебування в імперії. Причому в імперії, що влаштована за канонами цілком “азійської деспотії”... Це й не дивно, коли зважати на три з половиною століття (!) “московіади”.

Щоб осмислити такий спадок, очевидно, варто позначити його витоки. Цікаво, що посилення саме князівства Московського відбулося за панування ще Золотої Орди; власне, звідси вся російська державність і набула надалі свій устрій. Якнайбільше це виявлялось у зосередженні влади в одних руках. Але важливим є й інше. На відміну від класичного типу “східної деспотії”, що збудувався на землеробстві, господарство в ординському світі трималося на кочовому тваринництві. За цими зразками буде складатися і майбутня політика, і розуміння всього життя.

Пасовище швидко виснажується, й важливо знайти нове. Саме звідси походить і загарбання територій, і звичка сприймати сусідські землі за сферу своїх інтересів. Якщо знову згадати про землеробство, то воно передбачає певну ділянку з ясно визначеними межами. Ці межі грали конче суттєву роль у появі правових засад існування, — ділили на своє і чуже, на те, що можна, і те, чого не можна. Кочівникові ця межа не потрібна й, по суті, незрозуміла, тому надалі непотрібним та незрозумілим буде право.

До речі, це випасання, коли худоба має коритися людині, наче підказує зразок усього суспільства. З одного боку, це згадане вже зосередження влади в одних руках, але з іншого — на диво, сказати б, “отароподібне” населення; його легко спрямувати куди завгодно та примусити до мовчазної покірності. Тут окрема й особисто вільна людина виявляється чимось рідкісним.

А звідси впливає важливий висновок. У суспільстві, де здавна немає ні вільної людини, ні правового способу захисту, по суті, немає *власності*. Тут усе перебуває в розпорядженні деспота чи держави. Показово, що навіть у ХХ сторіччі, коли народів запропонували дитячу казку про “комунізм”, — ішлося знов-таки про суспільство, що позбавлене власності...

На відміну від азійської деспотії, в Європі право власності, навпаки, стає найсуттєвішим. І варто підкреслити, що це право вважалося за прикмету саме вільної людини. Наприклад, у Джона Лока (котрий є ледве не батьком суто західного погляду на суспільство) зазначається, що найперше людина має власність “у своїй власній особі”; він описує власність, “яку для людини становить її особа, так само як і її майно” [Лок, 2001: с. 145, 223]. Напевне, таке бачення здається доволі дивним, але насправді воно природне.

Це засвідчує, приміром, і сама мова: недаремно ми кажемо, мовляв, чули на “власні” вуха чи вчинили на “власний” розсуд. Або що дехто буде присутній своєю “власною” персоною. Певна річ, ідея власності самого себе — це думка Нового часу, коли після Середньовіччя, доби суцільної васальної залежності, бути вільним означало вже самому собі належати й собою роз-

поряджатися. Ці настрої зустрічаються де завгодно. — Коли, скажімо, лібертен у де Сада запевняє свою вихованку, ніби та має право на будь-які насолоди, він одразу зауважує те саме: “Тіло належить тобі й лише тобі” [Сад, 2016: с. 72].

Та насправді тут усвідомлене щось явно доісторичне — дуже глибоко закладене в естві почування тіла *своїм*. Адже саме таке чуття й визначатиме ще природні витоки власності, чи то на Заході, чи то на Сході... Зовсім інша річ, якщо саме на Заході це сприймалось як основа всього життя, тоді як на Сході було притлумлене.

До речі, коли й надалі шукати витоки власності, то й “вибір об’єкта” (в термінах Фрейда) буде суто природним. Отже, візьмемо доволі цікаве місце зі “Вступу до психоаналізу” й уважно перечитаємо: “В сина, коли він іще маленька дитина, починає розвиватись особлива ніжність до матері, яку він вважає за свою власність (*sein eigen*), а в батькові син починає вбачати суперника, що заперечує його право абсолютної власності (*Alleinbesitz*)...” [Фройд, 2015: с. 206].

У наведеному фрагменті добре показана суть Едипового комплексу. Можна, звісно, сприймати його критично, приміром, як у Дельоза та Гваттарі, котрі прямо виступали проти “затятої едипізації” [Дельоз, Гваттарі, 1996: с. 68]. Та підкреслимо зовсім інше, не заторкуючи Едипа: ці стосунки визначаються саме термінами власності, помилитися неможливо.

Таке ставлення до матері виникає з її ролі при годуванні. Й не дивно, що спочатку дитина, за тим-таки Фрейдом, обирає своїм “об’єктом” її груди. Вже звідси можна висунути припущення, що найглибша природа власності пов’язана саме з їжею. Тут і справді відбувається ще природне *привласнення* та *за-своєння*. Й усе, що назбиране чи здобуте для харчування, безсумнівно, буде вважатися за *своє*... Не потрібно довго доводити, що згадане почуття буде посилюватися голодом, а він є вирішальним інстинктом у забезпеченні виживання та, власне, життя.

Тобто десь у нашій природі присутня потреба у власності, й на Заході переважно на цих засадах збудоване все суспільство (певне, тому воно й стало таким успішним). — Але на Сході сталося інакше, бо виникла суперечність уже розглянутої потреби й особливих умов існування.

З одного боку, деспотія внеможливлувала набуття власності у “західному”, так би мовити, розумінні, а з іншого — ця потреба була настільки глибокою, що, напевне, мала, зрештою, проявитися. І знову не зайве згадати Фрейда. Недаремно його найперше цікавили ті бажання, що їх не можна задовольнити у природному вигляді. Тож у Фрейда часто трапляються слова “заміна”, “замінник”, “ерзац” (*Ersatz*). Адже все людське життя — це невпинний “вибір об’єктів”, і добре, коли той вибір є природним. У випадку ж, якщо це стає недосяжним, ітиметься про заміну, що здебільшого матиме вже “сурогатний характер...” [Фройд, 2015: с. 309]. Отже, з’являється перверсія, тобто збочення.

Та все це ще досить умоглядно. І для того, щоб уявити собі, що саме було “заміною” власності, треба глибше відчутти суть отой “східної деспотії”. Причому не накидати цьому суспільству чужі для нього схеми чи поняття. Приміром, як у Маркса, з його поняттям “азійського способу виробництва”.

По суті, східне суспільство не вкладалося у відому схему “формацій”, тому ж бо з’явилася ідея включити його хоча б у тематику “виробництва”. Утім, і це виглядало доволі штучним...

Адже східна деспотія, на відміну від Європи (з її схильністю до змін), як відомо, була занадто статичною, тим паче й самого деспота не цікавили жодні зміни. Йому потрібне було тільки збереження, і найперше — своєї влади. Цей режим особистої й неподільної влади був і справді визначальним.

Уже звідси походить одна дуже примітна річ, адже подібні держави мали безмежну територію й велику масу населення. Тому здійснювати владу (в її персональному розумінні) було, звичайно, неможливо. Тобто деспотіві потрібні численні представники, які б виконували обов’язки керування на місцевому рівні. Це найкраще помітно при захопленні територій: “Скрізь, де проходить деспот та його армія, їхній почт становлять лікарі, священики, писарчуки, функціонери” [Дельоз, Гваттарі, 1996: с. 203].

Тут утворилася така будова суспільства, коли вищою його верствою були саме *чиновники*. До речі, зазначмо, що на Заході, де здавна домінували стосунки власності, й самі соціальні класи постали за майновою ознакою. — Натомість на Сході було по-іншому, бо здавна домінували стосунки влади, а тому спосіб і механізм її виконання, тобто “державний апарат”, уже одразу вивищувався над оточенням. Усі державні службовці ніби поєднувалися у своєрідному привілейованому “класі”, ще й різко протиставленому щодо решти суспільства. Потрапивши до такої спільноти, — хай на найнижчому її рівні, — людина вже немовби долучається до влади й отримує перевагу над отими простими, так би мовити, людьми.

Таким чином і виникає “заміна” тієї власності, що справді недосяжна за деспотичного ладу, — це *посада* в апараті держави. Щиро кажучи, спочатку може здаватися, що власність і посада занадто різні, бо потреба набувати й використовувати майно дуже природна й персональна, посада ж є, звичайно, чимось явно знеособленим. Адже це тільки *місце* в ієрархії здійснення влади. Та варто згадати, що обіймає таку посаду жива конкретна людина з усіма її нахилами й особливостями.

Напевне, має постати запитання: чи можна говорити про чиновників як ознаку саме східної деспотії? Хіба мало чиновників у західній бюрократії? Звісно, не менше. Проте тут є різниця. На Заході вже здавна визнавали, певне, найвищу за всіх “інстанцію”, без якої не можна врегулювати ті суперечки, що виникали між вільними, й тому рівними за правами людьми. Це Закон... Отож і держава на Заході була за сутністю *правовою*. Тому тутешні чиновники не могли стати найвищою верствою, бо виконували, фактично, суто регулятивні й технічні функції.

На Сході не з’явилася ні вільної людини, ні самого поняття “права”. Влада, що була тут абсолютною, розглядала своє населення лишень у сенсі збирання податків і придушення непокори. Тож її численні чиновники не просто вирізнялися з основної маси людей — вони справді були доволі закритою й панівною частиною цього суспільства.

Та навіть і за східної деспотії певне “право” все ж таки існувало. Це право обіймати свою посаду. Зрозуміло, що стосувалося воно знов-таки чинов-

ників і вважалося ними, звісно, за головне. Щось отримати від азійської деспотії можна тільки за згоди самого деспота, для цього потрібна тільки необмежена й безумовна лояльність. Якщо згадувати про витоки, то примітним є ритуал, який виконували в Орді при наближенні до хана. — Підповзти накарачках і поцілувати пантофлю, — саме так і здобували ханський “ярлик”, оту грамоту, що давала певні права й повноваження.

Ця принизлива процедура одразу ніби підштовхує до перверсії. Набувши такого досвіду, людина буде й надалі відтворювати це *по-ложення*. Звичайно, вже в оберненому вигляді, стосовно всіх *під-леглих* і *за-лежних*... Ясна річ, у суспільстві, побудованому на владі, певну посаду сприймали ніби дуже вигідне місце в отому світі, й не дивно, що, здобувши таку посаду, людина вже вперто за неї трималася, бо не бачила тут інших можливостей, аби вийти зі стану повного безправ'я.

До речі, така посада позначалась і суто зовнішніми рисами: ще здавна всі чиновники вирізнялися і своїм одягом, і зачіскою, й відомими, сказати б, аксесуарами. Та навіщо говорити про давнину? Хіба не кожному знайомі дивні враження під час відвідування “кабінету”? Його двері щільно причинені, треба тихо постукати й увійти ніби пригнувшись. Адже доводиться заважати надто поважній особі своїми, смішно сказати, справами. Вже всередині ми одразу бачимо “стіл”, який має незвично великі розміри й суцільно вкритий стосами паперів. Ясна річ, аби відвідувач усвідомив, яка насправді завантажена ця людина...

Не можна не згадати й доволі примітне “крісло” з високою спинкою, що потрібна, певне, для того, щоб обличчя чиновника було видне саме на тлі цієї спинки. Й виникає таке враження, що чиновник є невіддільною частиною цього крісла та кабінету. Посадовець, як ніхто, розуміє: за межами кабінету, а точніше — власне посади, він і справді *ніхто*. Тому найперше намагається ніби втілити свою присутність у наочних аксесуарах. Приміром, у табличці, що її вивішують на дверях.

При цьому й сама посада набуває дуже помітної наочності й так само здається тісно поєднаною з окремим її “володарем”. Адже згадані тут ознаки своєрідного, так би мовити, фетишизму тільки підтверджують ідею про те, що посада стає заміною власності. Бо чиновник і справді вважає таку посаду саме своєю; понад те, вважає такий устрій чимось майже природним. Це влучно відзначено в Еміля Чорана (Сьорана): “... ще до нашого народження нам готують *посаду*: в той час, поки живемо в утробі матері, створюються наші кар'єри” [Сьоран, 2011: с. 38].

Певна річ, якщо дійсно вважати посаду своєю, то “своїми” постануть і надані нею можливості, бо одразу знайдуться люди, що готові “подякувати” за сприяння з боку чиновника. Причому для нього самого це виглядатиме важливим і невіддільним боком його посади.

Не дивно, що згодом у посадовця збираються певні кошти, й нерідко досить великі. Відповідно, може, найпершою рисою для визначення корупції стає надто значна різниця між офіційними доходами й реальними статками. При цьому здобуті кошти тримають у дуже надійних валютах або, приміром, у нерухомості, тобто йдеться про всіма визнані форми власності. Саме тут остаточно вже виявляються майнові мотиви посади.

Не можна, звісно, вважати, що цього немає на Заході. Для прикладу згадаймо міркування Макса Вебера щодо схильності людей до наживи й, зокрема, його список тої вибірки, — у дотепному стилі Борхеса, — де трапляється таке бажання: "...серед кельнерів, лікарів, візників, художників, коток, корумпованих чиновників, солдатів, розбійників, хрестоносців, відвідувачів гральних будинків, жебраків..." Адже "прагнення набувати" (можна знову згадати Фрейда й той самий "вибір об'єкта") притаманне для різних людей "усіх часів і всіх народів" [Вебер, 1994: с. 22].

Утім, Захід уже віддавна спирався на правове розуміння свого життя. Крім того, хабарництво сприймалося тут як одне з кричущих порушень, які руйнують основи суспільства. Бо справа чиновника — виконувати всі визначені законом і державою процедури. Тож якщо такий посадовець отримує певні кошти за порушення процедури, біда не так у його збагаченні, як у прямому підриві самого принципу правової, власне, західної держави. — Це, по суті, державний злочин, і потрібно відзначити, що чиновник, як ніхто, це розуміє й усвідомлює...

Не так у суспільстві, похідному від азійської деспотії, бо держава тут існувала для збереження влади, й тому найменше дбала про право. Звичайно, за тих умов у чиновника, що прагне нагріти руки, не було такого враження, ніби це щось особливе та неприйнятне.

Ба більше, треба згадати: тут ідеться про суспільство, що походило від азійської деспотії певного вигляду, від Орди, власне, від держави кочівників. Їхній шлях існування — це пошуки пасовища й нескінченне випасання своїх отар і табунів. А відтак, і чиновник, як найперша фігура східної деспотії, лише наслідуює такі дії — здобуває певну посаду й надалі тільки "пасеться" ... Все звично й дуже природно.

І зазначмо, що цей устрій вибудовується за владною "вертикаллю", тобто цілком ієрархічно. Для посадовця немає сумніву: він отримує й посідає свою посаду тільки за згодою начальства. Тому, звісно ж, і виникає бажання, не відкладаючи, показати свою корисність і, скажімо, передавати "нагору" частину коштів, отриманих на посаді. — Це, звичайно, одразу змінює ситуацію. Бо діє вже не той окремих чиновник, а такий собі механізм, або "система" ... Тепер у чиновника вже тим паче не з'явиться думки, що, збираючи ці хабарі, він аж надто порушує узвичаєні норми. Він і справді відчуває себе частиною, причому досить істотною, вже згаданої "системи". Та й система захищатиме цю людину, бо, по-перше, не буде втрачати частку своїх доходів, а по-друге: чи варто звільняти того, хто може винести назовні такі секрети?

Тобто справді складається дуже закрита суспільна верства, що на тлі суцільної бідності, звичайної для деспотії, найперше дбає про свій добробут. І це знову ж таки спільний інтерес, а не настрої певних осіб. Адже відомо, приміром, які поширені тут особливі привілеї для чиновників, і починається все знову ж таки з їжі (згадаймо ще й досі знайому практику "пайків" і закритих їдалень); отже, думка про харчування, де й варто шукати витоки власності, либонь має певні підстави.

Та, звісно, головне джерело збагачення — це хабарництво, причому це не просто винагорода за певні "послуги". Бо треба не забувати, що чиновник опікується й державними коштами: збирає їх чи спрямовує на різні потре-

би... Не дивно, коли щось і прилипне йому до рук. Але, напевне, найцікавішим є той випадок, який дуже поширений і сьогодні, коли, спрямовуючи кошти на закупівлю товарів і виконання робіт, отой чиновник обирає (чи суттєво впливає на вибір) і постачальника та виконавця. Тому-то й обирають саме тих, хто потім, отримуючи ці гроші, повертає певну частку чиновникові, ніби дякуючи за “правильний” вибір.

Отже, бачимо ситуацію, де чиновник, який справді розпоряджається суто державними грошима, хай там як, а перетворює ці кошти на свої власні. Й усе це — завдячуючи посаді. Хоча варто відзначити, що згадана комбінація не може відбутися без участі постачальника, — тобто того, хто залишається поза межами, власне, чиновницької касти. Бо насправді ці двоє, посадовець і постачальник, інтимно, можна сказати, пов’язані. Зберегти свої секрети чи, навпаки, “погоріти” вони можуть лише разом...

Очевидно, що, незважаючи на закритість отої чиновницької верстви, такі відносини пов’язують її з іншими верствами. Це й не дивно, бо корупція саме там і виникає, де людина з апарату держави може “вирішити питання” зовсім іншої, сторонньої для системи людини. Таким чином, у цьому колі перебуває все населення. Більше того, відносини, де посаду використовують, аби мати відчутну вигоду, поширюються й за межі, власне, чиновництва. — Мова про “якісь інші соціально значущі чи просто вигідні місця, аж до посад університетських професорів включно” [Вебер, 1998: с. 81]. Та що там оті “професори”, коли навіть сантехнік і медсестра не соромляться натякати на необхідність особистої, так би мовити, нагороди.

Це суспільство, де здавна були відсутні правові й майнові механізми для захищеності людини. Тут і справді переважало дещо спільне й суцільне, власне, суспільство, тож отримати певний захист у цьому світі було можливо лише отримавши своє “місце”. Воно дійсно стало заміною, хай сурогатною, власності й засобів існування...

На підтвердження можна взяти дуже поширений і сьогодні різновид отого стану, де людину годує місце в ієрархії. Згадаймо про так звані *звання*. Не будемо говорити про військові звання, тут ієрархія необхідна за суттю. Зовсім інша річ, якщо цілком офіційні “титули” надають у царинах освіти, науки, культури, мистецтва, та й де завгодно... Бо з’являється ціла купа “доцентів” і “професорів”, “заслужених” і “народних”, або ж “членів” тої чи тої спілки, й саме лише це звання, незалежно від обдарованості чи творчості, забезпечує певні статки та певні можливості.

Не дивно, коли суспільство, де всі жили за рахунок якогось “місця”, дуже поблажливо ставилося до хабарництва й насправді не вбачало в ньому великого проступку. Про це добре каже російський драматург Островський — у п’єсі, що має промовисту назву “Дохідне місце”: “Що за слово хабарі? Самі ж його придумали, щоб ображати добрих людей. Не хабарі, а подяка!” Звичайно, подібні настрої поширені ще й тепер.

Особлива сила посади полягає в її офіційності та легітимності. Бо призначення відбувається за наявності підстави — наказу, свідоцтва чи, скажімо, диплома (згадаймо ханський “ярлик”). Отже, можемо визнати, що посада — це справді своєрідна заміна власності, бо власність є не стільки певною річчю, скільки *правом* її набути. Зовсім інша річ гроші, набуті на хаба-

рях. Адже кошти цього походження, поза сумнівом, є протиправними, а тому, звісно, не можуть набути форми *власності*. Ба більше, ці кошти треба ретельно приховувати. Її отут, можливо, якнайбільша та найчутливіша проблема для чиновників.

Ясна річ, їм хотілося б змінити таке становище й отримати повноцінне право на власність — право і набувати, і володіти, і, нарешті, залишати комусь у спадок, найперше, звичайно, дітям, аби дійсно створити верству, що пануватиме й надалі...

Не випадково тут інколи намагалися щось і справді змінити. І хоч би якою була мета, проголошувана для загалу, йшлося саме про спробу владнати таки цю проблему. Востаннє за радянської доби такого роду спроба “легалізувати” потребу у власності відбулася у 80-х роках ХХ століття, за так званої “перебудови”, втім, подальші події засвідчили, що суспільство, побудоване на підґрунті суто східної деспотії, не спроможне змінити свою природу і забезпечити право на власність (як і будь-яке право взагалі).

При цьому, до речі, постала нова можливість, яку надалі вподобали деякі люди, що спромоглися зібрати великі гроші, — можливість тримати свої кошти на Заході, відкрити власні рахунки чи придбати нерухомість. Отже, коло замкнулося. Адже, зрештою, з’ясувалося, що “власність” є саме *західною* реальністю, причому не тільки за походженням, а й за способом існування.

Тож осмислити тему “власності” можна тільки з оглядкою на Захід. Але, з іншого боку, ми бачимо, що суспільства, які виростили з азійської деспотії, не мали справжньої власності (бо не мали вільної людини й дійсного права). Звідси й постала доволі збочена заміна тієї власності — посада, “дохідне місце”, підґрунтя чи не суцільного хабарництва. Та важливо наголосити: на відміну від європейського розуміння, де корупція є найтяжчим правопорушенням, тут ішлося про побудову всього суспільства.

Таким чином, якщо на Заході багато хто каже про корупцію в Україні, це, напевне, потрібно визнати. Та варто не надто покладатися на поради щодо способу подолання тої корупції, бо західне розуміння цього питання майже суто кримінальне, і рішення пропонується, так би мовити, відповідне: розслідувати й карати. Безумовно, розслідувати й карати важливо. Втім, обмежитись тільки цим не надто далекоглядно, — це, по суті, не змінює саму природу суспільства, що породжує ту корупцію, хоча, звісно, здійснити належні зміни дуже непросто. (І невідомо, чи взагалі можливо.) Та починати треба, звичайно, з усвідомлення проблеми.

Джерела

- Вебер, М. (1994). *Протестантська етика і дух капіталізму*. Київ: Основи.
 Вебер, М. (1998). *Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика*. Київ: Основи.
 Дельоз, Ж., Гваттарі, Ф. (1996). *Капіталізм і шизофренія: Анти-Едип*. Київ.: КАРМЕ
 — СІНТО.
 Лок, Дж. (2001). *Два трактати про врядування*. Київ: Основи.
 Маркіз де Сад. (2016). *Філософія в будуарі*. Київ: Комубук.
 Сьоран (Чоран, Е.). (2011). *Допінг духу: есеї*. Київ: Грані-Т.

Фройд, З. (2015). *Вступ до психоаналізу*. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля.

Матеріал отримано 25.04.2018

References

Cioran, E. (2011). *A Short History of Decay*. [In Ukrainian]. Kyiv: Grani-T. [= Сьоран 2011]

Deleuze, G., Guattari F. (1996). *Anti-Oedipus*. [In Ukrainian]. Kyiv: KARME – SINTO. [= Дельоз 1996]

Freud, S. (2015). *Introduction to Psychoanalysis*. [In Ukrainian]. Kharkiv: Klubsimeinogo dozvillia. [= Фройд 2015]

Locke, J. (2001). *Two Treatises of Government*. [In Ukrainian]. Kyiv: Osnovy. [= Лок 2001]

Marquis de Sade. (2016). *Philosophy in the Boudoir*. [In Ukrainian]. Kyiv: Komubuk. [= Сад 2016]

Weber, M. (1998). *Soziologie, universalgeschichtliche Analysen, Politik*. [In Ukrainian]. Kyiv: Osnovy. [= Вебер 1998]

Weber, M. (1994). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. [In Ukrainian]. Kyiv: Osnovy. [= Вебер 1994]

Received 25.04.2018